יקה צבי בן חביבה ליבא לבקו"ח בית שמש

ב"ה

בדברים היוצאים מהלב ששמעתי בקונ' יום ד' כ"ג תמוז תש"פ אחר מנחה כבי הכנסת

יש לדון חולה שפסקו לו הרופאים שצריך לאכול בת"ב דנקטינן בסי' תקנ"ד סעי' ו' שכל חולה אפי' שאין בו סכנה אם צריך מותר לאכול. מה עם שאר הדינים של אבילות כרחיצה והחלפת בגדים מכובסים ושאר דינים (הותרו רק ב' דברים אלו אך לכאורה הה"ה (נעילת הסנדל, ובשר יין ושאר) גם בת"ב עצמו וגם בתשעת הימים.

והנה במקרה שהרחיצה והחלפת הבגדים תהיה לו לרפואה, שמרפאותו מגע. או תחזקנו ומונע יתרפאו. ודאי מצינו בפוסקים מפורש שמותר. וכמ"ש בסי' תקנ"א סעי' ט' שהתירו לחולה לאכול בשר ושם במשנ"ב ס"ק ס"א והרי בשר ג"כ א' מדיני אבילות בתשעת הימים ומותר אם החולה צריך לרפואתו. וכן התירו רחיצה בתשעת הימים לצורך חולה ויולדת אם מרפאותו וכמ"ש במשנ"ב ס"ק פ"ח ובשער הציון ס"ק צ"ב. אמנם שם אסר השו"ע בת"ב עצמו. אך הסיבה כיון שאין דחוף לרחוץ גם בת"ב עצמו. אבל באם צריך החולה לרפואתו לרחוץ גם בת"ב מותר. וכמ"ש להדיא בסי' תקנ"ד סעי' י"ד גבי בא מן הדרך ורגליו כהות שמותר לרחוץ ושם במשנ"ב ס"ק כ"ו שכ' בסיבת ההיתר שאין זה מחמת תענוג אלא לרפואה לחזקם. א"כ הרי שבמקום שצריך חיזוק לרפואה ודאי מותר לרחוץ בתשעת הימים ואף בת"ב עצמו. וא"כ הה"ה להחלפת בגדים ושאר דיני אבילות.

ואף במקום שאין הרחיצה רפואה ישירה של החולה. אלא שאם ירחץ עצמו ירגיש יותר טוב שהרי כשאדם אינו מתרחץ כמה ימים. מרגיש לא נעים. ולכן חולה המתרחץ עצמו מרגיש יותר טוב ואף יקל עליו להתגבר על החולי. ג"כ לכאורה פשוט להקל. ודומיא דנקטי' בהל' שבת בסי' שכ"ח בסעי' ד' דכל שרגילין לעשות לחולה שיבוא עושין בשבת. ושם במשנ"ב ס"ק י"ב ובביאור הלכה בד"ה [illegible]. שאם בלא"ה ירבה עליו החולי מותר ודאי לעשות בשבת ואף אם רק יתחזקו אבריו עי"ז. וא"כ הה"ה בתשעת הימים ות"ב לענין חולה שאין בו סכנה. שדינו כזה. ואף הרי נקט כמה ובודאי שם דמצינו איסורים דרבנן אם רק כך רגילין לעשות לחולה, ואינו מחזקו באופן ישיר ועקיף. והיה מותר לחולה לעשות כל צרכיו ודאי מותר. וא"כ הה"ה בנידון של דיני התענית ותשעת הימים דרבנן. כל הקשור לרפואה בכל דרך שהיא. בעקיפה ורחיצה וכדו'.

ונשאר לדון במקרה שרוצה החולה לרחוץ כפי אדם רגיל שמפריע לו שלא רוחץ או להחליף בגדים, ואף רופאיו לא אמרו לו לעשות כן לרפואתו. ואינו מחמת לרפואה. האם כיון שהוא חולה ואינו צם לענין אכילה, אינו צריך לשמור שאר דיני תשעת הימים ות"ב. וזה לא עיינו בפוסקים (מפתחות הפוסקים וראה שאוסרו אם מותרים הדברים בשאר דיני תשעת הימים ות"ב. ואולי חולה הצריך רפואה לרפואתו מותר בהם. ובלא"ה לא כ"כ. אך אין ראיה שהם לא איירי מחולה הצריך רפואה בת"ב. משום שצריך לאכול גם את שאר הדינים אין לו.)

ונראה לומר סברא נפלאה בזה: עיקר האבילות של החורבן הוא התענית, וכן מצינו בגמ' (תענית דף ל') עיקר האבילות היא התענית. וכן הוא הל' בשו"ע סי' תקנ"ג סעי' ב'. מוכח שעיקר האבילות זה בתענית (ה' מאיר) חוץ מראש חודש ומהתענית. וכן הוא שייך כבר מראש חודש. שכל דיני האבילות נגררים אחריה. וא"כ בחולה שצריך לאכול הוא התענית והוא שייך בו. עיקר האבילות אינו שייך בו. ואפשר שגם אינו שייך בכל ענין האבילות וגם בת"ב עפ"י רופאים א"כ שאר דיני האבילות של ת"ב עצמו ואף של הימים קודם לא נאמרו בו.

ועונו לדבריו, הערוך השלחן (בסי' תקנ"ד סעי' ז') שכ' שם לחדש וכפי שביארו בדבריו דבת"ב לא גזרו רבנן דין התענית כלל לגבי חולה רק לבריאים. ולכן אף חולה שמצד מחלתו ורפואתו א"צ לאכול כלל. וגם רופאים לא אומרו לו שצריך לאכול. וכגון חולה שיש לו ספורין שהדורה לה' (ספורין האדרעט) ויש לו חום מעלה ונפל למשכב. וצריך רפואות אך האוכל לא יעזור לו ושום רופא לא אומר לו שצריך לאכול לרפואתו. אעפ"כ כיון שעפ"י דין ההלכה (בהל' שבת ועוד) נקרא חולה. שכל בחולה לא גזרו רבנן ולא נאמר בו דין התענית. ואוכל לצום.

ומה: הדברים אלו מתאימים הסברא הנ"ל מאוד. שהה"ה בחולה שצריך לאכול לרפואתו ואינו צם בת"ב ודאי לא בו איירי חכמים שגזרו התענית. וא"כ אף כל דיני אבילות שהם מדרבנן לא איירי בו ואינו אל שייך לענין האבילות לא בת"ב עצמו ואף לא בימים שקודם התענית שהם מעוכבים כמ"ו

ב"ה

שייך בדין ת"ב. וכיון דהוא פשוט יותר וכו' דהרי עיקר האבלות הוא התענית ואינו שייך כאן. והרי בפשוט פסיק לאכול. ואע"כ מסתברא דאף לגבי דין האבלות אינו שייך בו. וכ"ה הדברים.

ויש להוסיף באופשר דבאמת הערוך השלחן איירי לחלק בין יוה"כ לת"ב. דביוה"כ איתא דאומדין אותו ובת"ב אמרו דא"צ אומד ולכ"ז מסביר הנ"ל דכיון דחולה ואף אם אין חולי גמור ובודאי דא"צ סכנה. אלא כיון שחולה לא גזרו בו רבנן ולא דברו בו דא"צ להתענות וכ' שם דאף אם לא נפל למשכב אלא קצת חולי סגי. רק במיחושים בעלמא צריך להתענות עיי"ש. ואף סיים בערוך השלחן שם עפ"ז דא"צ לאכול בשיעורים אלא כיון שחולה א"צ לצום כלל. אולם כל דבריו שם הוא בחולה הצריך לאכול לרפואתו וביאר שכיון שהצריכוהו לאכול שוב אינו בתענית כלל. אך לפי מה שחידשו והוסיפו בביאורו יוצא דאף אם א"צ לרפואתו את האכילה כיון שסו"ס חולה הוא עפ"י כללי ההלכה. שוב לא דברו בו חכמים ויכול לאכול. והוא חידוש נפלא.

וראיתי בתשו' חת"ס או"ח סי' קנ"ז שמדבר מחולה שהוצרך לשתות בת"ב וכ' שם בזה"ל וכי החולה אינו מחויב בשבח התענית ואינו מתענה בו והלא לא התיר לו אלא כדי צרכו וחיותו ואם די לו בשתיה לא יאכל ואם די לו כשיעור פחות לא יאכל כ' פעמים. ולא יותר ממה שצריך וגם שיעורים אם אינו צריך לגודל החולי ולסוף אסור לו לשתות או לאכול, ע"כ. אולם שראיתי הרבה פוסקים שפקפקו בדבריו מצד מה שכתב שיאכל או ישתה רק מה שצריך ולא יותר. והוא עפ"י הערוך השלחן הנ"ל שכיון שחולה שוב לא איירי בו רבנן ולא גזרו עליו תענית כלל. וכמ"ש בערוך השלחן עצמו בסוף הסעיף שם בסי' דא"צ לאכול בשיעורים. ע' בשו"ת שבט הלוי ח"ח סי' נ"ו שתמה ע"ד החת"ס ותלמידו מהר"ם שיק שהסכים לדבריו. והיקל שא"צ שיעורים ויכול לאכול כרגיל כל היום. (והק' מדברי הביה"ל שהביאו בסי' תקנ"ד סעי' ו' דבחולי המתחיל עולם שהצריך שיעורים, ותי' דמתם עדיין לא חלה. משא"כ בחולה לא גזרו רבנן וכו'.) והוכיח כן מסתימת הפוסקים. וכן דייקו ג"כ מתשו' אבני נזר סי' תקנ"ח באו"ח שכ' ג"כ לחולה שישתה לקח התרופות ויאכל מיד בבוקר. ולא כ' שיאכל לשיעורים. משמע דבחולה לא גזרו רבנן. וכ"כ בשו"ת שרגא המאיר ח"ו סי' נ"ז בזה אות מנ"ב. וציין לד' הערוך השלחן הנ"ל. וכן הוא ב. וראיתי בס' מועדים וזמנים ח"ה סי' שמ"ה בשם הרה"ג מבריסק בשם אביו הגר"ח זצ"ל. ואע"כ אפשר לומר דהחת"ס לשיטתו דלא ס"ל לסברת הערוך השלחן והצריך לאכול רק כפי שצריך ורק שתיה או אכילה. כ' ג"כ דאף חולה ישנו כשיעור עמ"ם. אמנם לדרך כל הפוסקים כד' הערוך השלחן דבחולה לא גזרו רבנן כלל, א"כ פשוט בחולה הצריך לאכול אינו שייך כשיעור עמ"ם וכסברא נפלאה הנ"ל.

העולה לפי הנ"ל: א. חולה הנקרא חולה לפי כללי ההלכה אף שא"צ לאכול עפ"י הרפואה לא גזרו בו רבנן תענית וא"צ לצום ומותר אף לא שיעורים וכמתבאר יוצא עפ"י ס' הערוך השלחן. ב. חולה שהצריכוהו הרופאים לאכול בת"ב כיון שאינו בעיקר התענית והאבלות שוב לא נאמרו בו כל אבלות האחרים ומותר בהם, כרחיצה והחלפת בגדים מכובסים, ואף בתלת הימים.

יעקב צבי זברקוביץ
0533199500